

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Dubium I. An sit aliqua scriptura sacra, seu quod idem est, aliquod verbum
Dei scriptum; & vnde dignoscatur, quibusque libris contineatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

QVÆSTIO V.

De norma fidei; speciatim de Scriptura Sacra, & traditionibus; deque resolutione fidei.

Ad S. Thomæ 2. 2. q. 1. a. 9. & 10.

Absoluetur hæc questio quinque dubitationibus. I. An sit aliqua Scriptura Sacra, seu quod idem est, aliquod verbum Dei scriptum; & unde dignoscatur; quibusque libris contineatur. II. Quenam editio scripturæ habenda sit pro legitima & authentica. III. An præter scripturam, seu verbum Dei scriptum, admittende sint traditiones, seu verbum Dei non scriptum. IV. An traditiones, seu verbum Dei non scriptum sint eiusdem auctoritatis cum verbo Dei scripto; & qua ratione legitime Traditiones dignoscantur ab illegitimis. V. Quanam sit totius fidei resolutio.

DV B I V M I.

An sit aliqua scriptura sacra, seu quod idem est, aliquod verbum Dei scriptum; & unde dignoscatur; quibusque libris contineatur.

Ad S. Thomæ 2. 2. q. 1. a. 9. & 10.

Postquam hæc de iudice controuersiarum fidei actum est, sequitur, vt de norma fidei agamus. Sicut enim in ciuili Republica iudex non ex suo capite causas ciuiles decidere, iusque dicere, ac sententiam ferre debet; sed in ijs definiendis ad certam normam, hoc est, leges seu scriptas, seu non scriptas adstringitur; ita multo magis in Republica Ecclesiastica, iudex in definiendis controuersijs Religionis, ad certam normam fideique infallibiles regulas adstrictus est. Has vero, generatim loquendo, non esse alias, quam locos proprios ac proprie Theologicos, ex quibus scilicet infallibilia defumuntur, argumenta ad comprobanda ea, quæ Religionem attinent, indubitatum est.

Eos locos cum varijs numerent, duæ tamen rationes eosdem distinguendi magis nobis probantur, vt ex instituto docuimus tom. 1. disp. 1. q. 5. dub. 1. Vna est, qua generatim omnis locus proprius ac proprie Theologicus, adeoque omnis norma fidei distinguitur, in duos hos generalissimos locos, seu regulas fidei; nempe in verbum Dei scriptum, & non scriptum, seu quod idem est, in scripturam sacram, & traditionem. Altera; qua paulo distinctiore enumeratione, septem infallibiles fidei regulæ distinguuntur, nimirum 1. Explorata auctoritas sacræ scripturæ. 2. Explorata auctoritas traditionum Christi & Apostolorum. 3. Perspecta & consentiens auctoritas totius Ecclesiæ Catholicæ; siue consensus fidelium exploratus, cum aliquid ereditur, velut ad fidem pertinens. 4. Auctoritas explorata Conciliorum generalium seu approbatorum, quidpiam circa fidem definiunt. 5. Auctoritas legitima & explorata definitionis Romani Pontificis, aliquid definiunt in dubia fidei quæ-

stione. 6. Consentiens & explorata auctoritas SS. Patrum, in aliquo fidei dogmate tradendo. 7. Similis consensus siue auctoritas Ecclesiasticorum Doctorum quouis tempore existentium, vt ex instituto docuimus loc. cit.

Et quibus, cum cæteras fidei regulas omnes, exceptis primis duabus, nempe auctoritate S. Scripturæ, & traditionum Christi ac Apostolorum iam ante explicauerimus, nimirum partim superius q. 3. & 4. vbi de Ecclesiâ, & Doctoribus Ecclesiæ, de Summo item Pontifice, & Concilijs egimus; partim cit. tom. 1. q. 5. dub. 1. vbi speciatim de SS. Patrum auctoritate, ac simul etiam dub. 2. de vario scripturæ sensu ex instituto tractauimus, superest, vt hoc loco breuiter de ijs, quæ circa scripturam reliqua sunt, speciatim de numero librorum canonicorum, veraque eius editione, ac deinde generatim de traditionibus, agamus.

Et quod ad præsentem dubitationem attinet, quam late tractauimus olim in propria Disputatione de verbo Dei Monachij proposita Anno 1599. ac postea etiam in Dioptra fidei lib. 1. cap. 3. & 4. & in Examine Huianæ relationis de Ratisponen. Colloquio cap. 18. supponimus primo, Scripturam sacram in proposito vocari illam, quæ Spiritu sancto inspirante seu dictante conscripta est, & per hominem, velut calamus quendam, diuina manu regente exarata; secundum illud psalmi 44. v. 2. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribens; & illud Baruch apud Ieremiam 36. v. 18. Loquebatur (Ieremias) quasi legens ad me omnes sermones istos; & ego scribebam in volumine atramento.* Dicit vero solet scriptura *Verbum Dei*, tum quod mentem diuinam nobis pandat; tum quod quasi quidam sermo Dei sit, quem Spiritu sancto inspirante inspirati loquuti sunt sancti DEI homines, 2. Petri 1. vers. 21.

vel potius, quem Deus ipse per os Sanctorum locutus est. Luca 1. v. 70.

5 Dicitur etiam Scriptura Canonica; vel quod ipsa Canon sit & norma seu regula fidei, cui benefaciamus attendentes quasi lucerna lucenti in caliginoso loco 2. Petri 1. vers. 19. vel quod eius libri Canone, Ecclesiastico notati & descripti sint; vt præter Athanasium in synopsi, notauit Sanctus Augustinus pluribus locis, speciatim de sermone Domini in monte lib. 1. cap. 38. & lib. 15. de ciuitat. Dei cap. 23. & lib. 18. cap. 38. & contra Faustum lib. 22. cap. 79. vbi ait: *Has scripturas Canon Ecclesiasticus respicit.* Et contra Cresconium lib. 2. cap. 32. *Non sine causa,* inquit, *tam salubris vigilantiæ Canon Ecclesiasticus constitutus est, ad quem certi Prophetarum & Apostolorum libri pertineat.* Et tamen hanc etymologiam *nugas* vocat magnus ille *nugator* Kemnitius, in Examine Concilij Tridentini sess. 4.

6 Supponimus secundo, eiusmodi scripturam sacram extare, contra Libertinos ac Schw enckfeldium; qui negant, vllam eiusmodi scripturam sacram Deo inspirante conscriptam, fideiq; infallibilem regulam extare; atque adeo scripturas scriptoresq; sacros impie rident, ac pro fabulis habent; & suos interim enthuſiasticos pro viuo, vero & vnico Dei verbo iactant. Sed quis non rideat potius istos phanaticos enthuſiasticas? Quasi vero quem sibi Spiritum Dei familiarissimum gloriantur, is Prophetis, Apostolisque Dei inter scribendum non ad fuerit, aut si adfuit, mutus omnino otiosusque fuerit, nec eis ad scribendum quidquam contulerit. Quod si ita est, si inquam Spiritus sanctus, vel non adest sanctissimis, vel si mutus est & otiosus, cum adest, tunc profecto nec Spiritum Dei habent, nec quidquam ex Deo loquuntur, isti phantastæ; nec hoc ipsum quidem, quod sancti Dei homines, Spiritu sancto inspirati, nihil loquuti sint, nihil scripserint.

7 Supponimus tertio, auctoritatem scripturæ sacræ tam diuinam & sacrosanctam esse, vt nefas sit, eam vel minimi in re leuissima erroris à scriptore sacro profecti arguere. *Admisso enim in tantum auctoritatis fastigium aliquo mendacio, (aut errore) nulla particula horum librorum manebit, quæ non possit in dubium reuocari,* inquit præclare Augustinus epist. 8. ad Hieronymum. Absit igitur, aliquem Euangelistis memoriæ lapsum, cum Erasmo in Annotat. ad 2. & 27. caput. Matthæi, impingere; aut quidquam non diuino, sed humano tantum spiritu in eiusmodi libris scriptum asserere: vt quidem asseruerit Anomæi apud Epiphanium hæres. 76. & alij quidam antiquiores hæretici. *Quod si aliquid in eis videro literis, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse, quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam,* inquit rursum Augustinus epist. 19. ad Hieronymum. Similem errorem refellit, etiam Hieronymus in cap. 5. Michæ & in præfat. commentar. epist. ad Philemonem.

8 Sed difficultatem habet illud Matthæi 27. v. 9. *Tunc impletum est, quod dictum est per Ieremiam Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, &c.*

Vbi manifestum videtur, errore quodam positum nomen Ieremiæ, pro Zacharia. Negant quidam, vllò id errore accidisse. Verum rectius alij errorem agnoscunt: sed auctorem erroris Euangelistam negant. Putant enim, ab Euangelista, omissio penitus Prophetæ nomine, pro more scriptum solummodo fuisse: *Tunc impletum est, quod dictum est per Prophetam;* postea vero aliunde illapsum esse Ieremiæ nomen. Huius rei argumentum est, quod & in Syriaco nomen Ieremiæ non legitur; & quod Augustinus lib. de consensu Euangelistarum cap. 7. scribit, suo tempore in multis etiam latinis codicibus lectum non fuisse. Atque ita docent Ianſenius & Maldonatus in illum locum Matthæi, & Baronius tomo 1. Annalium Anno Christi 34.

Supponimus quartò; scripturam sacram suam illam tam eximiam auctoritatem, ac infallibilem veritatem non aliunde habere, quam ab ipso eiusdem auctore Deo, qui nec falli, nec vllò modo fallere potest: *qui non est Deus quasi homo, vt mentitur,* Num. 23. v. 19. Inde ergo habet, quod diuina sit, quod sacra sit, quod ab omni falsitate alienissima sit, vnde omnino habet, quod sit: ita vt proinde Ecclesia scripturam veram, sacram, aut diuinam minime faciat, vel constituat, sed solum notificet, vt mox dicitur. Alia ratio est eius denominationis, qua scriptura Canonica dicitur. Licet enim, priori notione & significatu huius nominis de quo supra, scriptura Canonica saltè in actu primo per Ecclesiam non efficiatur, tamen posteriori sensu, scriptura quod Canonica sit, hoc est, in canonem Ecclesiasticum accepta, vtique ab Ecclesia habet, à qua in canonem recepta est. His positis, ad propositam quæſtionem, quoniam libri sint sacri, sequentibus assertionibus respondemus.

ASSERTIO I. Scriptura sacra omnibus & solis ijs libris cõtinetur, quos Ecclesia Catholica quouis tempore existens, in canonem recipit: nec est vllum documentum sufficiens, quo scriptura sacra à non sacra discernatur, seposita Ecclesiæ Catholicæ infallibili auctoritate. Ita sentiunt omnes Catholici, contra huius temporis Sectarios, qui vt Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem effugiant, varijs alijs modis ac criterijs scripturas sacras à non sacris discerni posse docuerunt, quos nunc ordine recellemus.

Primo enim Caluinus lib. 1. Inſtit. cap. 7. §. 2. id partim per se manifestum fieri, partim ex arcano testimonio Spiritus petendum contendit: *Quod autem rogant, Catholici, inquit, vnde persuadetur, à Deo suxisse (hos vel illos scripturæ libros) nisi ad Ecclesiæ decretum confugiamus: perinde est, ac si quis roget; vnde discernimus lucem discernere à tenebris, album à nigro, suauem ab amaro? Non enim obscuriorem veritatis suæ sensum vltro scriptura præ se fert, quam coloris sui res alba ac nigra, saporis suauis & amara. Et infra §. 4. ait, auctorem scripturæ Deum esse, ex arcano testimonio spiritus, quod Spiritus sanctus piorum cordibus obſignet, discernendum esse.*

Sed manifeste errat, & cæcutit Catuinus. Nam si per se euidentis est distinctio inter scripturam sacram & non sacram, tum pari ratione verbum diuinum etiam non scriptum, discernetur ab alio

verbo non diuino; cum vtrumq; per se eiusdem sit efficacia & auctoritatis; quam vtiq; verbum diuinum à scriptione non emendicat; cōsequens autem plane falsum est, & contra scripturam; ex qua constat, etiam Sanctos nonnunquam dubitasse, an vere esset verbum seu vox Dei, quam diuinitus ad se factam audierant, vt patet de Israele seu Iacob, dum contra Deum fortis luctaretur, Genes. 32. de Gedeone, Iudicum 6. de Manue, eiusdemq; vxore, Iudicum 13. & deniq; de Samuele, 1. Reg. 3.

Secundo, si verum est id Caluini pronuntiatū, necesse est cæcos fuisse omnes quasi SS: Patres, qui rem adeo per se claram & euidentem non perspexerint; dum in scripturæ canone consignando, salua fide & charitate, cum res adhuc dubia esset, & à se mutuo non nihil, & à Caluino plurimū dissentiebant; nihil in hoc genere, sine Ecclesiæ auctoritate scire se libere profitebantur, vt partim superius ex Augustino retulimus, partim magis patebit inferius.

Tertio, hanc vel illam esse scripturam sacram, fide solum credimus, vt & alia mysteria supernaturalia; at vero fides non est rerū euidentium, sed obscurarū, iuxta Apostoli Heb. 11. vbi fidem definit esse argumentum non apparentium, Qui etiam 1. Cor. 13. ait. *Videmus nunc per speculum in anigmate, tunc autem facie ad faciem.*

12 Sed neq; arcano Spiritus testimonio id satis discerni posse, vti secundo loco dixerat Caluinus, ex eo icidem perspicuū redditur, tum quod iidē sanctissimi Patres, quibus nemo iure negauerit, opem Spiritus sancti multo propius ac certius astitisse, quam Caluino, alijsq; eiusmodi ventris & Veneris mancipijs, de quibusdam eiusmodi libris dubitarunt; nec vndequaq; inter se, vel cum Aduersarijs senserunt, vt dictum; tum quod ipsi etiam aduersarij, licet omnes spiritum iactent, inter se minime consentiunt, vt inferius dicemus.

13 Secundo vero plures docent, id ex internis ipsius scripturæ criterijs dignosci. Ita præter Caluinū loc. cit. Ioannes Pappus disp. de auctorit. script. thesi 22. Egidius Hunnius in Tractatu de scriptura, & in Colloquio Ratisponensi sess. 10. vbi ait; *quod Euangelium Matthæi sit canonicum, eū habeat diuinam auctoritatem, id habemus non simpliciter ex auctoritate Ecclesiæ, sed internis etiam criterijs, quorum multa sunt.* Nimirum inter ea à Sectarijs recensentur dignitas scripturæ, & antiquitas, efficacia in animis legentium, vel audientium, sermonis cum quadam maiestate simplicitas, traditæ in ea doctrinæ consensus, vaticiniorum consecutus euentus, miracula. &c.

Sed inania sunt hæc effugia. Quia in scriptura ipsa, si, quidquid demum in ea est, alicuius criteriij nomine dignum, examussim expendamus, non est nisi argumentum & oratio, tanquā materia; indubitata veritas, tanquā forma; stylus & idioma tanquā quid extrinsecus adueniens; & si quid præterea cogitari potest, ad ista reuocatur, aut fane ex his enascitur: ex nullo autem istorū, vel separatim vel copulatum vna cū alijs sumpto, scriptura sacra sufficienter innotescit. Ergo nulum in ipsa scriptura criterium assignari potest,

ex quo ipsa sufficienter discernatur. Non ex argumento, oratione, stylo, siue idiomate. Tum quia nihil omnino de scripturæ argumento & oratione sciremus, nisi aliunde prius scripturas dignoscere-remus. Tum quia hæc omnia scripturæ sacre cum prophana cōmunia sunt, aut esse possunt. Tractant Iosue & Regum libri bella Iudæorū, tractat eadem Iosephus prophanus scriptor. Sermo scripturæ sacre hebraicus, chaldaicus, syriacus, græcus, latinus est; eundem esse scriptorum prophetarum quis nescit? Stylus varius, generatim tamē loquendo, simplex & vulgaris est; non humanæ sapientiæ verbis splendidus, sed rerū & sententiarum pondere grauis. Idiotismus scripturæ sacre ex lingua præcipue hebraica & græca nascitur. Quid ergo in stylo & idiomate non cōmune cum alijs prophetis eiusdē sermonis libris? aut si quid omnino hac in re propriū scripturæ est, quis illud proprium, ante scripturam iam aliunde cognitam, probe discernit? cum præsertim ipsi scripturæ libri non minus aliquando inter se, quam à non sacris, sermonis proprietate dissentiant.

14 Multo min⁹ ex veritate aut falsitate scripti, scriptura sacra à non sacra potest internosci. Multa enim profane scripta vera sunt, & inter se optime consentientia; & sacra tamen non sunt: nisi forte nihil vnquam veri scripserint Sectarij. Contra vero multa in scripturis sacris, ob apparentem repugnantiam, talia sunt, vt nisi aliunde sciremus, DEO dictante conscripta esse, falsa nobis penitus videri possent. Talia passim in Moyse & prophetis, in Apostolis & Euangelistis occurrunt, vt omnes sciunt & in proprio opusculo diligenter annotauit Seraphinus Cumiranus Feltrensis. Nonne ergo si ex veritate, seposita Ecclesiæ auctoritate, iudicium faciendum sit, profana sacris, sacra profanis miscebuntur? Est quidē aliquid reconditæ & latentis veritatis (ex qua etiam eiusdem maiestas & efficacia potissimum nascitur) in scriptura, quod scripturæ proprium est; nempe quod non solum ipsa non fallat, sed nec fallere aut errare possit, vtpote dictante spiritu sancto conscripta. Sed hanc propriā veritatis excellentiā, cum per se occultissima sit, tum demū in scriptura agnoscimus, cum iam aliunde scripturam sacram, eiusq; auctorem Deum cognouerimus.

15 Ita etiam antiquitas scripturæ per se nihil probat; quia sunt & esse possunt profana quædam scripta antiquiora quibusdam sacris. Et oraculi impletio, eius quidem ipsius veritatem & auctoritatem demonstrat, sed totius scripturæ, cui infertum est, diuinam auctoritatem, non satis demonstrat. Præsertim cum libri quam plures scripturæ proprie non sint prophetici, sed historici; vt sunt libri Iosue, Iudicum, Regum, Paralipomenon. Et vt pro veritate quidem fidei, libris sacris explicata, multi martyrium subierint, pro ipsi tamen libris sigillatim ac in specie, præsertim vero omnibus & singulis v.g. pro epistola ad Titum, vel Philemonem, quinam passi martyrium fuerint, nemo ostendit.

16 Atq; in eundem sensum breuiter etiam contra Dauidem Paræū, in disp. de author. script. interna

ca enim

19 eiusmodi critica iactantem, alibi disserui. Inter ea enim ab ipso numerantur. 1. autoritas scriptoris, quam ipsa sacra litera in quibusdam libris patefaciunt: quasi vero non de his ipsis libris & locis quærat, unde cognoscatur, ea vere scripturam sacram esse. 2. Diuinum quoddam doctrinae genus. Sed doctrina talis communis esse potest libris canonicis cum non canonicis, nec etiam in omnibus scripturae partibus eadem argumenti excellentia cernitur, ut dictum. 3. Styli diuini maiestas. Sed nec in hoc par est omnium scripturae partium ratio: & si quid alicubi eximium elucet, ex idiotismo linguæ originalis oritur, ut dictum: præterquam quod ipsi scriptores sacri (& quidem ipse Apostolus) nonnunquam styli sui, siue sermonis quandam tenuitatem agnoscunt. 4. Diuinus doctrinae consensus. Sed hic esse potest etiam in scriptore profano: præterquam quod ille tam apertus non est, ut nisi aliunde de libro autoritate constaret, facile deprehendi non posset, ut supra dictum. 5. Mirabilis sacrae scripturae effectus. Sed hoc partim commune habet cum omni doctrina diuina, partim non in omnibus partibus sacrae scripturae, (ut in libris Regum, Paralipomenon &c.) per se notabile est. Est igitur valeant ea, quæ allata sunt scripturae critica, ad confirmandam fidem eorum, qui iam credunt librum esse canonicum; in quem sensum differit Bellarminus c. 2. l. 1. de Verbo Dei: at vero dicere, ex ijs solis, seclusa omni Ecclesie autoritate, discerni satis scripturam sacram a non sacra, vanissimum est: præsertim quando ipsimet illi, qui hæc critica assignant, in canone consignando non plane consentiunt, siue Lutheranos cum Calvinistis, siue ipsos inter se Lutheranos conferamus, ut inferius dicemus.

21 Tertio nonnulli ex ipso quoque titulo seu inscriptione, Apostolum seu Prophetam auctorem præferente, id in plerisque discerni asserunt. Ita Gryneus Calvinista Basileensis disp. de scriptura, & Hunnius in Colloquio Ratisp. sess. 10. ubi ait: *Quin & Euangelium Matthæi esse Matthæi sacrosanctum, etiam ipsa inscriptio testatur.* Sed & hoc commentitium est. Velenim tituli, partes sunt librorum canonicorum, quibus præfiguntur, vel non sunt. Si sunt; Ergo quando de libri veritate & auctoritate dubitatur, de ipsorum quoque titulorum auctoritate dubitari necesse est: si non sunt; ergo infallibilem auctoritatem ad testificandum non habent, ac proinde non erit conueniens eorum testimonium, quia non satis certum. Taceo, quod & apocrypha scripta multa auctorem Prophetam, aut Apostolum præferunt, ut est Euangelium Thomæ, cuius meminit Augustinus contra Adimantum c. 17. Euangelium Petri, quo vsi sunt Nazareni, teste Theodoro l. 2. hæretic. fabul. & quo etiam Seraphion Catholicus Episcopus ad tempus deceptus fuit, ut est apud Eusebium l. 6. c. 10. Item Apocalypsis Petri, de qua idem Eusebius l. 6. c. 11. Præterea Evangelia Barnabæ, Bartholomæi, Andreae, & alia huius generis, quæ recensentur à Gelasio dist. 15. Cauone *Sancta Romana*. De quibus verissime dicit Augustinus lib. 15. de ciuitat. Dei cap. 13. *Multa sub nominibus*

Prophetarum & Apostolorum ab hæreticis prolata sunt, quæ omnia sub nomine apocryphorum, auctoritate canonica, diligenti examinatione reiecta sunt.

24 Quarto asserunt nonnulli, ex allegationibus, quæ extant in nouo testamento, colligi, quis fuerit Canon scripturae veteris testamenti. Ita censent Kemnitius in examine Concilij Tridentini 1. part. sess. 4. Gryneus thesi 10. de scriptura, & Hunnius in examine libri 1. Bellarmini de verbo Dei cap. 4. Sed hæc censura itidem puerilis est, & tantis censoribus indigna. Nam I. Si veteris testamenti canon ex nouo testamento innotescit, sine proponentis Ecclesie auctoritate, ipsius noui testamenti canon unde innotescit? an vicissim ex veteri? Crederem si Moyses Matthæum allegaret. An ex se ipso; vno videlicet libro alteri testimonium perhibente? Sed hoc nimis friuolum est. Nam dato, quod posteriores quidem libri semper allegarent priores, quis tandem allegauerit postremum? Ut interim taceam, vix vllum librum noui testamenti ab alio distincte citari. Quod sane argumentum probat, sine auctoritate Ecclesie ipsos noui testamenti libros proponentis, nec vnum quidem librum veteris testamenti velut sacrum innotescere posse.

25 II. Etiam si quam fieri potest clarissime veteris testamenti Canon in nouo consignaretur, & ipsius noui testamenti libri se mutuo apertissime velut digito demonstrarent; unde obsecro hanc mutuum sacrorum librorum testificationem errore & falsitate carere scias, sine præuia Ecclesie propositione, ex qua prius constet, eiusmodi testificationem, vtpote libris sacris contentam, fallacem esse non posse? Annon alioquin merito dubius & anceps etiam inter luculentissimos testes hærebis, si non prius noris, eos decipere non posse?

26 III. Sed & hoc falsum est, proposito iam semel legitime per Ecclesiam noui testamenti canone, posse iam vltro per seipsum quemque veteris testamenti canonem ex nouo colligere. Quomodo enim id fiat? Ex allegationibus, inquit, librorum veteris testamenti, quæ extant in nouo testamento. Ergone qui allegantur sacri erunt? Erit igitur sacer scriptor Epimenides poeta, cuius illud allegat Paulus Tit. 1. vers. 12. *ἡγήθη ἀπὸ θεῶν.* &c. *Cretenses semper mendaces.* Sacer etiam erit Menander, cuius illud, senarium citat, 1. Cor. 15. vers. 33. *Φθέρον ἢ ἄνθρωπος ἀμίδιος κακός.* *Corrumptunt bonos mores colloquia praua.* Sacer denique erit Aratus, ex quo in testem vocato hemistichium illud profert idem Paulus Act. 17. vers. 28. *τὸ θεὸν οὐκ ἴδοντες ἑστέμεν, ἴψον enim ex genus sumus:* Sed forte non tam honorifice citantur poetae isti, quam Prophetæ veteris testamenti? Sane Paulus cum Epimenidem adducit, vocat eum *proprium Cretensium Prophetam*, eiusque testimonium tanquam verum aperte comprobatur: quod vix ita de Moysæ dicit. Vno verbo fieri potest, ut ab Apostolis & Evangelistis citentur, aut citati fuerint libri quidam veteris testamenti, etiam non sacri, ut ex

similibus

similibus adductis exemplis liquet, idque re ipsa accidisse circa librum Enoch, & alios, qui citati interierunt, & nonnulli Patres, & viri doctissimi sentiunt. Ergo ex sola per se citatione alicuius libri, non sufficienter colligitur, eum librum esse sacrum & canonicum.

27 IV. Accedit, quod neque omnes quidem, etiam Sectariorum iudicio, sacri veteris testamenti libri, in nouo allegantur. Certe ex libro Ruth, ex Regum 1. ex libris paralipomenon, ex Esther, Iob, Ecclesiaste, Threnis Ieremias, Sophonia Propheta, nemo facile inuenit, vllum testimonium in nouo testamento allegatum, multo minus libros ipsos de nomine citatos: Et libros Esdrae, Esther, Ecclesiasten, Canticum Salomonis, non citari vsquam ab Euangelistis, aut Apostolis, fatetur ipsemet. Hunnius loco citat, vbi præterit etiam Sophoniam, & Abdiam Prophetas. &c. Quid si iam ad partes & capita singulorum librorum descendatur; de quibus tamen non minus, quam de ipso libro dubitari potest? Ideone ergo, quia nec libri singuli, neque singula librorum capita, neque singula capitum membra, ex veteri testamento citantur in nouo testamento, reijcenda erunt? Certe si ex allegationibus noui testamenti faciendum sit iudicium, ita faciendum erit: quod tamen absurdissimum esse, omnes intelligunt.

28 Quinto. Circa eundem veteris testamenti canonem, nonnulli Iudaizantes Sectarij recurunt ad Synagogam, & Canonem Iudæorum, ita vt omnes & soli illi sacri libri sint, quos Iudæi olim in canonem receperunt: quem canonem etiam sequuntur nonnulli Patres. Sed & hæc sententia pluribus modis refellitur. I. Fieri enim facile potuit, vt comunem Synagogæ notitiam & traditionem præterierint quidam libri Canonici: sicut etiam in Christi Ecclesia iam olim libri quidam canonici non ita omnibus noti & perspecti erant; qui tamen postea successu temporis auctoritatem acceperunt, vt dicitur: & forsitan etiam non quidam non satis cogniti delitescunt, vt inferius dicitur. Et credita quidem Iudæis Apostolus affirmat *eloquia Dei*; Rom. 3. v. 2. sed non addit omnia; multo minus omnia ab eis recepta asserit. Neque ideo quod liber quispiam in canonem non recipitur, continuo vt profanus & indignus canone reprobat.

29 II. Hebræorum canonem licet aliqui Patrum sequuti sint, nullus tamen Ecclesiæ Christi limites posuit, vt in canonem recipere non possit librum, olim à Iudæis in canonem non receptum. Etenim ipse Hieronymus præfatione in Iudith, historiam Iudith tanquam sacram habuit, quia *Synodus Nicæna*, inquit, *in numero sanctarum scripturarum legitur computasse*. Et Augustinus lib. 18. de Ciuit. c. 36. *Libros, inquit, Machabeorum non Iudæi, sed Ecclesia pro canonicis habet*. Et rursus in speculo ante Sapientiam Salomonis: *Ista de libris presumimus, quos & Iudæi Canonicos habent. &c. Sed non sunt omittendi & hi libri, quos quidem ante saluatoris aduentum constat esse conscriptos; sed eos non receptos à Iudæis, recipit tamen eiusdem saluatoris Ecclesia*. Et

Isidorus l. 6. originum c. 1. *In canone hebraico non sunt, Sapientia liber, Ecclesiasticus, &c. quos etsi Hebræi inter apocrypha separant; Ecclesia tamen Christi inter diuinos libros & honorat, & prædicat*.

30 III. Illi ipsi Patres, qui hebræum canonem referunt, in eo consignando non consentiunt. Nā prophetiam Baruch canoni anumerant Hilarius in prologo super psalmos, Epiphanius hæresi 8. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. item epistolam Ieremias Origenes apud Eusebium lib. 6. cap. 19. & Athanasius in synopsi: quæ tamen alij prætermittunt. Librum Esther ab Hieronymo in prologo galeato, atque etiam à Sectarijs receptum, non reponunt in canone Athanasius loc. cit. Melito apud Eusebium lib. 4. c. 26. Gregorius Nazianzenus, & Amphiloichius in versibus suis. Sapientiam Salomonis canoni accenset Melito loc. cit. & refert Isidorus lib. 1. de officijs c. 12. eundem librum fuisse olim ab Hebræis pro canonico habitum; sed ob illustres adeo prophetias de Christo suppressum.

Denique cum ipse Iosephus lib. 1. contra Apionem referat, libros ab Artaxerxis (Longimani) tempore conscriptos, non æquale habere auctoritatem eum prioribus, non est ratio, cur extra Iudæorum canonem reponantur Tobias, Iudith, Baruch, partes Danielis; quos ante regnum Longimani scriptos fuisse, satis constat. Et ipsum Ecclesiasticum, scripturæ, seu legis nomine citat Iosephus lib. 2. contra Apionem; vt ex græco textu patet.

31 Sexto asserunt nonnulli, ex veteris testamenti libris, eos omnes & solos canonicos esse, qui à Prophetis, & lingua prophetica conscripti sunt. Sed & hoc friuolum est. Nam si proprie de Prophetis, nempe futura vaticinantibus, sermo sit, falsum est & comentitium, omnes libros sacros à Prophetis esse conscriptos, alias enim ex canone excludendi forent tum libri Ruth, Iob; de quorum auctoribus nihil certi constat; tum libri Iosue, Iudicum, & Paralipomenon, in quibus nulla propria vaticinia auctorum reperiuntur. Quare etiam in synagoga olim omnes libri Canonici in tres classes diuisi fuerunt, nimirum, in legem, Prophetas, & hagiographa, vt est apud Epiphanium l. de mensur. & pond. & Hieronymum in prolog. galeato. Et Augustinus l. 2. de doctrina Christiana cap. 8. inter libros sacros veteris testamenti, præter libros eorum, qui proprie Prophetæ appellati sunt, agnoscit alios, qui inter propheticos annumerandi sunt. Si autem Prophetæ latius dicatur omnis ille, qui occulta Dei sensa patefacit, iuxta Apostolum Ephes. 4. fatendum est quidem omnes libros sacros esse propheticos, vt loquitur etiam S. Petrus epist. 2. c. 1. Sed nihil hinc de numero librorum canonicorum certi constitui potest; quia hac ratione propheticus habebitur, quisquis canonicus aliunde probabitur.

32 Accedit quod nec illud necessarium est, vt omnes Prophetarum libri sint sacri; potuit enim vtiq; etiam Propheta nonnulla ex suo sensu, ac humano spiritu scribere. Linguam autem propheticam qua ratione vel autoritate Nouatores ad vnum certum, siue certa quædam idiomata

constringendam probant; cui quodlibet idioma idoneum est? Siquidem constat, nonnulla veteris testamenti non hebræo, sed chaldeo, aut arabico sermone conscripta esse, teste Hieronymo præfat. in Daniele, & in Iob. Neque etiam hoc ipsum constat, libros quos Sectarij reijciunt, initio hebraice conscriptos non fuisse, ut videre est apud Origenem epist. ad Iulium Africanum, & Hieronymum præfat. in libros Regum.

33 Septimo non pauci, cum satis animaduertent, ex supradictis regulis non satis discerni posse libros sacros à non sacris, ad Ecclesiæ quidem auctoritatem confugiendum esse censuerunt; sed ita tamen, ut hoc iudicium in solidum veteri solummodo Ecclesiæ referuarint. Putant enim, fieri non posse, ut progrediente tempore, libri quidam, de quibus olim dubitatum fuit, pro canonicis vnumquam Ecclesiæ auctoritate legitime proponantur. Ita Kemnitius examine Concilij Tridentini part. 1. session. 4. ubi ait: *Pendet tota hac disputatio à certis, firmis, & consentientibus primæ & veteris Ecclesiæ testificationibus, quæ ubi desunt, sequens Ecclesiæ, sicut non potest ex falsis facere vera; ita nec ex dubijs potest certa facere, sine manifestis & firmis documentis.* Et rursum: *Vbi enim, inquit, non possunt proferrî certissima documenta primitiva & antiquissima Ecclesiæ, ex testificationibus veterum, qui non longe post Apostolorum tempora vixerunt, libros illos, de quibus controuertitur, fuisse sine contradictione & dubitatione pro legitimis & certis acceptos & commendatos Ecclesiæ, non valent vlla humana decreta.*

34 Sed hoc itidem non minus facile refellitur. Nam I. Cum ipsos veterum Patrum & Scriptorum libros, quos nunc solos testes & patronos asciscunt aduersarij, nec habeant, nec agnoscant, nisi ex perpetua Ecclesiæ Catholicæ ad hæc vsque tempora continuatæ testificatione & traditione, fieri non potest, ut hac in re Ecclesiæ præsentis auctoritas excludatur: continua enim traditio opus est, quæ non nisi per Ecclesiam continuatur.

II. Non est minus infallibilis præsentis Ecclesiæ auctoritas, quam Ecclesiæ veteris: vtraque enim est columna & firmamentum veritatis 1. Timoth. 4. Si ergo veteris Ecclesiæ traditio & testificatio de libris sacris habetur infallibilis; cur non & Ecclesiæ præsentis?

III. Neque olim statim ac simul totus canon vniuersæ Ecclesiæ Catholicæ innocuit, sed successiue, & per partes; non solum quia ipsi libri non simul ac eodem tempore perscripti fuerunt, sed etiam quia eorum notitia non nisi successiue per diuersas Ecclesias fuit propagata, ita ut dum Ecclesiæ quidem nonnullæ de aliquo libro certæ essent, aliæ tamen de eodem, aut nihil scirent, aut dubitarent. Quid nî ergo idem etiam post tempora Apostolorum accidere potuerit?

IV. Secundum eam regulam, etiam ex illis ipsis libris nonnulli ex canone expungendi forent, quos nunc ipsimet Sectarij recipiunt, ut est epistola ad Hebræos, & Apocalypsis, de quibus olim dubitatum fuisse constat.

35 Denique falsum & absurdum est, in rebus ad fidem pertinentibus, nihil posse certi definiti à

posteriori Ecclesiæ, vbi constat, olim fuisse dubitatum. Certe de origine animæ grauissime dubitarunt veteres, Augustinus, Eucherius. &c. imò eam per traducem gigni, maxima pars Occidentalium sensit, ut testatur Hieronymus epist. 82. ad Marcellinum & Anaptychiam. De mille annis temporalis cuiusdam Regni Christi in terris non solum dubitarunt, sed etiam falsum errore quodam sibi persuaserunt Papias, Irenæus, Tertullianus, Lactantius, Apollinarius, Victorinus &c. qui idcirco *Chilastæ* siue Milliarj dicti sunt. Eodem modo Cyprianus, cum multis Africanis Episcopis, dum censeret ab hæreticis baptizatos rebaptizandos, non solum in re grauissima dubitauit sed & errauit. Et num ideo de his rebus incerta semper erit Ecclesiæ?

36 Ex quibus omnibus manifestum est, non posse vlla ratione, infallibili Ecclesiæ auctoritate seposita, libros sacros à prophanis sufficienter discerni; sed id ex Ecclesiæ Catholicæ, quouis tempore existens, propositione & testificatione necessario discendum. Non ita quidem, tanquàm si Ecclesiæ arbitrato suo, sine vllis veterum testimonij, facere possit librum canonicum de non canonico, & de canonico non canonicum; ita ut si Papa vellet, scriptura diuina non plus auctoritatis haberet, quam fabula Æsopi, ut impudentissime suo more calumniatur Kemnitius 1. part. examinis scilicet 4. sed quia consultis antiquorum monumentis, & testimonij, ipsoque populi Christiani communi sensu & cōsensu, certum librorum sacrorum canonem consignare, atque etiam libros quosdam tanquam canonicos proponere potest, de quibus olim fuerit à nonnullis dubitatum.

37 Ita Athanasius in synopsis quatuor tantum Euangelia recipienda esse tradit, quia ita *Sacri Scripturæ & Catholicæ Ecclesiæ Canones sanxerunt.* Ita Augustinus contra epistolam fundamenti cap. 5. *Ego, inquit, Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret auctoritas.* Et rursum de Apostolorum actibus loquens ibidem: *Cui libro necesse est me credere, si credo Euangelio; quoniam vtramque scripturam similiter mihi Catholica commendat auctoritas.* Et Concilium Carthaginense III. canone 47. post commemoratos diuinæ Scripturæ libros, subdit; *Qui à Patribus ista accepimus in Ecclesiæ legenda.* Et Cōcilium Toleranum I. in assertione fidei: *Si quis dixerit, vel crediderit, alias scripturas, præter quas Ecclesiæ Catholica recipit, in auctoritate habendas, vel esse venerandas, anathema sit.*

38 Denique ex ipsis etiam Sectarijs, Brentius in prolog. & Kemnitius loco cit. ut & Wittackerus q. 3. de script. cap. 6. tandem hac in re ad Ecclesiæ Catholicæ traditionem confugere coacti fuerunt: eandemque traditionem à Sectarijs in Colloquio Ratisponensi agnitam fuisse dub. 3. dicitur. Et Lutherus ipse lib. de captiuit. Babylonica tom. 2. Wittenberg. fol. 88. *Hoc sane habet, inquit, Ecclesiæ, quod potest discernere verbum Dei à verbis hominum: sicut Augustinus confitetur, se Euangelio credidisse, motum auctoritate Ecclesiæ, quæ hoc esse Euangelium prædicabat.*

Ratio generalis est; quia Ecclesiæ quouis tempore existens, hoc est, Præsules Ecclesiæ, ac in

primis Romanus pontifex, habet infallibilem auctoritatem decidendi ac definiendi fidei controverfias, quous tempore occurrentes, ipfamque adeo fcripturam facram proponendi & explicandi, vt probauimus quæftio. præced. dub. 1. 3. & 6.

39 **ASSERTIO II.** Omnes, foli, & toti illi libri facri & canonici funt, quos decretum Concilij Tridentini feff. 4. his verbis exhibet: *Sacrorum librorum indicem* (facrofancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus) *huic decreto adfcribendum cenfuit; ne cui dubitatio fuboriri poffit, quinam fint, qui ab ipfa Synodo fufcipiuntur. Sunt vero infra fcripti; Teftamenti veteris; quinque Moysi, id eft, Genefis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium; Iofue, Iudicum, Ruth, Quatuor Regum, duo Paralipomenon, Efdra primus & fecundus, qui dicitur Neemias, Tobias, Iudith, Efther, Pſalterium Davidicum centum quinquaginta pſalmorum, Parabola, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores, id eft, Oſea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacucb, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum, primus & fecundus. Teftamenti noui; quatuor Euangeliorum, ſecundum Mattheum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apoftolorum à Luca Euangelifta conſcripti: quatuordecim Epiftolæ Pauli Apoftoli; ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephefios, ad Philippenſes, ad Coloffenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apoftoli duæ; Ioannis Apoftoli tres, Iacobi Apoftoli vna, Iuda Apoftoli vna, & Apocalypſis Ioannis Apoftoli. Si quis autem libros ipſos integros, cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, profacros & canonicos nō ſuſceperit &c. anathema ſit. Hactenus Concilij.*

40 Ex quo colligitur, omnes omnino libros, qui in Vaticanis biblijs recens editis, & à Sixto ac Clemente VIII recognitis, ſeriatim ponuntur, aut qui etiam in alijs biblijs latinis vulgatæ editionis communiter extant, ſi tamen hinc duos duntaxat libros, Efdra nimirum tertium & quartum, & orationem Manaffe Regis excipias, cum omnibus ſuis partibus, iuxta decretum Concilij Tridentini, tanquam vere ſacros & canonicos habendos eſſe: tamen olim nondum edito Canone Concilij Tridentini Driedo l. 1. de ſcript. & dogm. Eccleſ. cap. vlt. librum Baruch, & poſtrema Danielis capita; ſicut & Eſther poſteriora capita Lyranus, Carthuſianus, Hugo, Caietanus, & quod mirere, poſt Concilium Tridentinum Sixtus Senenſis l. 1. & 8. Bibliothecæ fauente etiam nonnihil Stapletono in Relect. controuer. 5. q. 3. a. 3. à canone reiecerint: quos inter alios bene reſellunt Bellarminus l. 1. de verbo Dei c. 7. & 9. & Gregorius de Valentia hic q. 1. pun 7. §. 43.

41 Cum eo vero decreto Concilij Tridentini examiſſim conſentiunt Innocentius I. in epift. ad Exuperium, Gelafius I. in proprio decreto, quod referretur Can. ſancta Romana, diſt. 15. Auguſtinus l. 2. doctrine Chriſtianæ c. 8. Iſidorus l. 6. etym. cap. 1. Rabanus de inſtit. Cleric. lib. 2. cap. 35. & Concilium Florentinum in decreto Eugenij.

Ex quibus vel folis teſtibus ſufficienter probatur poſita aſſertio; quando res hæc omnis pendet ex auctoritate Eccleſiæ, vt dictum aſſert. 1.

42 Vt tamen ea res magis confirmetur, operæ pretium eſt aduertere, quam abſurde Lutherus, alijq; huius temporis Sectarij, quamq; inconſtanter ac minime inter ſe conſentienter docuerint. Quod vt intelligatur, obſeruandum eſt ex recentis ſuperius veteris teſtamenti libris canonicis quofdam eſſe, de quibus nulla vnquã, neq; apud Iudæos, neque apud Chriſtianos Catholicos fuit dubitatio; quos idcirco nonnulli etiam *Protocanonicos* appellant; alios vero eſſe, de quibus iam olim etiam in Eccleſia fuerit dubitatum, quos idcirco *deuterocanonicos* appellant; non impio illo ſenſu, quo noſtri temporis Sectarij ea voce libros illos designant, quos à canone ſacrorum librorum exturbant; nec vt ijs vilo modo minor, quam prioribus auctoritas tribuatur; ſed vt vno verbo vtraque librorum claſſis, per reſpectum ad veterem Eccleſiam vtcunq; diſtinguatur.

43 Iam ergo tamenſi cæteri huius temporis Sectarij ex prima librorum claſſe, nullum à canone excludant, Lutherus tamen inſigni impudentia, cuius & ipſos hodie Lutheranos pudet, complures eiufmodi libros tanquam profanos à Sacrorum librorum cenſu reiecit. Nam I. De Eccleſiaſte ita loquitur in latinis ſermonibus conuiuialibus Francofurti in 8. impreſſis Anno 1571. tom. 2. fol. 100. *Hic liber* (Eccleſiaſtes) *non eſt plenus; multa ibi abrupta: neque ocreis, neque calcarijs indutus eſt, hoc eſt, nullam habet perfectam ſententiam; equitat in arundine longa, ſicut & ego, dum eram in Monafterio. Et alia multo plura habentur in germanicis Colloquijs Lutheri ab Aurifabro editis Francofurti tit. de libris veteris & noui teſtamenti fol. 379. vbi addit, cum librum fuiſſe conſcriptum non à Salomone, ſed à Syrach, tempore Machabæorum; & eſſe velut Talmud ex pluribus libris, fortaſſis ex bibliotheca Regis Prolomæi Energetis, in vnum opus congeſtum.*

44 II. Idem Lutherus in cit. colloquijs germanicis, de prouerbij Salomonis ita loquitur: *Ea ab alijs collecta, & ex ore Regis, dum ea ad menſam* (ſcilicet inter pocula, vt Lutherus ſermones ſuos Conuiuiales ſolebat) *aut alibi pronuntiaret, excerpta & annotata fuiſſe.*

III. In iſdem ſermonibus conuiuialibus Aurifabri tit. de Patriarchis & Prophetis fol. 282. de libro Iob ita loquitur Lutherus, ſe non credere, omnia ita geſta & peracta fuiſſe, vt in eo libro narrantur. Et rursus tit. de libris vet. & noui teſtamen. ait, librum Iob. eſſe veluti fabule argumentum, ad proponendum patientia exemplum.

45 IV. Ibidem tit. de libris veteris & noui teſtamen. fol. 380. ita generatim de libris Prophetarum ſentit Lutherus: *Nullius, inquit, Prophetæ conciones integra & perfecta conſcriptæ ſunt; ſed illorum diſcipuli & auditores nunc vnã ſententiã arripuerunt, deinde rursus aliam; & ſic in vnum librum contulerunt; atque ita conſeruata fuere biblia. Quod ſi verum eſſet, iam Prophetarum libri, vtpote non à*

Prophetis, sed promiscue & fortuito à discipulis & auditoribus conscripti, authenticum non essent; maxime ex aduersariorum sententia, qui ex veteris testamenti libris nullos nisi à Prophetis conscriptos pro authenticis habent. Nec obstat, quod idem Lutherus in suis biblijs eisdem libros pro canonicis habet. Id enim proprium fuit Lutheri, pro vertiginoso, quo agitabatur spiritu, eodem ore calidum & frigidum spirare, sibi que ipsi contradicere.

46 Interim eam Lutheri impudentiam damnant omnia Concilia, omnes Pontifices, & Patres, tam græci, quam latini, qui quacunq; de causa librorum sacrorum canonem conscripserunt. Vt sunt Innocentius I. epist. ad Exuperium, Gelasius I. proprio decreto, quod refertur Can. *sancta Romana* dist. 15. Concilium Laodicænum Canone 59. Carthaginense III. Canone 47. Origenes apud Eusebium l. 6. hist. c. 18. Epiphanius l. de mensuris & ponder. Cyrillus Hierosolymitanus cat. 4. Athanasius in synopsi, Gregorius Nazianzenus l. de gen. script. Hieronymus in prolog. gal. Augustinus l. 2. doct. Christ. c. 8. Rufinus de Symbolo. Vt mittam Melitonem Sardensem apud Eusebium l. 4. c. 26. & Iosephum l. 1. contra Apionem. Quos omnes ante annos plus mille testificatos, sequuti sunt Isidorus l. 6. Etym. c. 1. Damascenus l. 4. de fide c. 10. Rabanus de instit. clericorum lib. 2. c. 35. & Concilium Florentinum decreto Eugenij.

Quibus testibus etiã eliditur Castalionis proacacitas, qui teste Beza præfat. in Iosue, petulantè asseruit, Canticum Canticorum Salomonis non esse sacrum, sed amatorium inter Salomonem & uxorem eius filiam Pharaonis.

47 Quod verò ad ceteros libros veteris testamenti attinet, de quibus olim nonnulla fuit controuersia, consentiunt quidem huius temporis Sectarij in eo, vltima capita Esther & Danielis non esse canonica, vti neque sex istos libros, Baruch, Tobia, Judith, Sapientia, Ecclesiastici, & Machabæorum. Sed peculiare est Lutheri, quod totum librum Esther ex canone excludit l. de seruo arbit. contra Erasimum tom. 2. Wittenberg. fol. 474. vbi ait: *Esther librum Iudæi habent in canone, digniorem omnibus, me iudice, qui extra canonem haberetur.* Et in sermionibus cõiuuialibus germanicis fol. 380. tit. de libris veteris & noui testam. ita Lutherum loquentem refert Aurifaber, eum scilicet, dum secundum librum Machabæorum corrigeret, dixisse, *se huic libro, ut & libro Esther adeo esse infensum, ut optaret, eos prorsus non extare: quia nimium Iudæizent, & multum gentilitatis sapiant.*

48 Cæterum libros Esther & Danielis, haud dubie integros, prout nimirum in græca communi olim, & latina editione extant, pro canonicis habent iidem omnes illi testes, & sacrorum librorum descriprores, quos paulo antea contra Lutherum adduximus; exceptis Hieronymo, Gregorio Nazianzeno, & Athanasio locis cit. quod quidem ad librum Esther dumtaxat attinet: quamuis Athanasius etiam expressam facit mentionem Susannæ, hymni trium puerorum, & draconis interfecti.

Libri Baruch expressè quidem nulla sit mentio nisi à Concilio Laodicæno, secundum versionem Gentiani Herueti, Epiphanius, Cyrillo, Concilio Florentino, & Tridentino locis citat. Sed haud dubie ab omnibus etiam alijs, sub nomine Ieremiæ, in canone ponitur hoc ipso, quod cura Baruch esset scriba Ieremiæ, librum eius habuerunt pro parte quadam vaticiniorum Ieremiæ. Cuius rei argumentum certissimum est, quod frequenter testimonia Baruch sub nomine Ieremiæ citantur à veteribus, speciatim à Clemente Alexandrino lib. 1. pædagogi cap. 10. Ambrosio lib. 1. de penitent. cap. 8. & lib. 3. Hexameron ca. 14. Basilio lib. 4. contra Eunomium, Augustino lib. 18. de ciuit. cap. 33. &c. Quod non aduertit Driedo, qui hunc librum itidem à Canone exclusit, nondum perspecto decreto Concilij Tridentini.

Libros Tobia, Judith, Sapientia, Ecclesiastici, & Machabæorum numerant in canonicis, Innocentius, Gelasius, Concilium Carthaginense, Florentinum, Isidorus locis cit. & Augustinus tum loc. cit. tum lib. 2. contra Epistolam Gaudentij c. 23. & lib. 18. de ciuit. cap. 36. vbi ait: *Libros Machabæorum non Iudæi, sed Ecclesia pro canonicis habet.* Sed & Epiphanius *Sapientia Salomonis, & filij Sirach* in canone computat.

Ad libros vero noui testamenti quod attinet, Sectarij huius temporis licet inter se consentiant, Epistolas Iacobi, & Iudæ vere canonicas non esse, in cæteris tamen inter se non consentiunt. Nam I. Lutherus non solum in antiquis, sed etiam recentioribus biblijs præfat. in Apoc. & in epist. ad Hebræos, eumque sequutus Iacobus Hailbrünerus lib. german. de script. & Eccles. fol. 13. aliique nonnulli antiquiores Lutherani, à canone excludunt Apocalypsin; quam tamen & Caluinitæ, & Lutherani hodie comuniter in Canonem recipiunt, vt videre est apud Hunnium, lib. 1. examinis Bellarmini cap. 19.

II. Huni⁹ in præfa. explicationis in epist. ad Hebræos eandem epistolam ad Hebræos indubitate pro sacra & canonica habet; quã tamẽ nõ solũ Iacob⁹ Hailbrünerus, aliique Lutherani comuniter, sed etiam Hunnius ipse alibi, nempe de verbo Dei c. 17. pro libro vere canonico non habent.

III. Centuriatores Magdeburgenses centur. 1. lib. 2. c. 4. tit. de script. noui testam. Kemnitius in examine Concilij Tridentini sess. 4. decret. 1. Bræntius in confess. Wittenberg. cap. de sacra script. & Hunnius lib. 1. examinis Bellarmin. c. 18. pro canonicis non agnoscunt secundam epistolam Petri, secundam & tertiam epistolam Ioannis; quas tamẽ & Lutherana biblia hodie, & alij Lutherani, speciatim Ministri Coburgenses (ex instituto refutati in Dioptra fidei lib. 1. ca. 4.) inter Canonicos annumerant.

Sed & Lutherus de plerisque longe aliter olim scripsit, quam aut ipse postea, aut Lutherani hodie ferre & probare possint; cuius rei hæc pauca exempla sunt. Nam I. in antiquis biblijs præfatione in nouum testamentum ait; *s. Iacobi epistolam vere stramineam epistolam, & expertem in dolis Euangelicæ esse.* Et in peculiari præfatione ad epistolas Iacobi & Iudæ asserit, esse *s. Paulo, alijsq; scripturæ directe contrariam.* Similia habet in sermionibus

conuiuial. Aurifabri tit. 59. de libris vet. & noui testam. fol. 379. ubi ait; multos in eo laborasse & sudasse, ut epistolam s. Iacobi cum s. Paulo concordarent. sicut & Philippus Melancthon in apologia hac de re egit, sed non seruo, &c.

53 II. Idem Lutherus præfatione in epistolam ad Hebræos ait, eam epistolam grauem habere nauum; eo quod cap. 6. & 10. Peccatoribus post baptismum denegat penitentiam, quod, cap. 12. asserat, Esau. quasi uisisse penitentiam, sed non inuenisse; quod est, inquit, contra omnia Euangelia & Epistolas s. Pauli.

III. Idem Lutherus præfat. in Apocalypsin ait, hunc librum nec Apostolicum, nec Propheticum esse, sed similem quarto libro Esdræ, &c. cui suus se spiritus accommodare non possit. Quæ omnia fufius retuli & discussi in Dioptra fidei lib. 1. cap. 4. & partim etiam in Anatomia confess. August. part. 1. demonstrat. 2. ubi etiam complura exemplaria authentica bibliorum Lutheri sigillatim expressi & consignauimus, in quibus ea Lutheri uerba (quæ Lutherani hodie plane indicta esse uellent, & subinde à se inueniri non posse simulant) leguntur.

Denique in biblijs Lutheri, etiã ad hodiernum usque diem, à librorum Canonieorũ numero excluduntur, epistola ad Hebræos, epistola Iacobi, epistola Iudæ, & Apocalypsis s. Ioannis, ut uide- re est in præfatione Lutheri ad eadem epistolas; cum tamen & Apocalypsin hodie plerique recipiunt, & Coburgenses Ministri part. 1. c. r. s. 3. fol. 4. equalem ipsi epistolis cum alijs canonicis libris auctoritatẽ tribuant, nisi quod in primitiua Ecclesia eorum auctores fuerint ignorati.

54 Quæ tamen Sectariorum censura omnes, quatenus supradictõ Concilij Tridentini decreto aduerfantur, facile redarguuntur. Nam Epistolas s. Pauli quatuordecim, ac proinde illam etiam ad Hebræos, Petri duas, Ioannis tres, Iudæ unam, Iacobi unam, in Canone habent omnes omnino illi, qui Canonem scripserunt superius allegati. Solus Hieronymus epistola ad Paulinum illam ad Hebræos ut Canonicam non uidetur agnoscere, dum ait; eam à plerisque extra numerum poni, cum tamen non solum ij, quos dixi, magno consensu contrarium testentur; sed etiam id ipsum Origenes lib. 6. hist. cap. 18. editionis Ruffin. omnium antiquorum testimonio disertissime confirmet: Quamuis, inquit, nonnulli de ea, quæ ad Hebræos scripta, dubitauerint. Sed ego dico, sicut mihi à maioribus traditum est, quia manifestissime Pauli est, & semper omnes, antiqui maiores nostri ita eam ut Pauli epistolam susceperunt. Imo ipsemet Hieronymus epistola 129. ad Dardanum de eadem epistola ad Hebræos, ac simul de Apocalypsi ita scribit: Nos utrumque recepimus, nequaquam temporis consuetudinem, sed veterum scriptorum auctoritatem sequentes: qui plerumque utriusque utuntur testimonijs, non ut interdum de apocryphis facere solent, sed quasi canonicis & Ecclesiasticis.

55 Apocalypsis quoque Ioannis ab ipsiisdem omnibus, qui scripturarum canonem contexerunt, in canone reponitur; excepto dumtaxat Concilio Laodicæno, & Gregorio Nazianzeno, atque Cyrillo locis cit. Athanasius autem in Synopsi disertissime, Est præterea (in canone, inquit,) & Apocalypsis Ioannis Theologi, à priscis sanctis, & spiritu Dei

imbutis Patribus, uelut quæ illis sit accepta & approbata. Quamuis enim de hac, ut & alijs epistolis quibusdam à veteribus nonnullis fuerit dubitatum, ut Eusebius lib. 3. hist. cap. 25. & Hieronymus de scriptoribus Ecclesiasticis testantur, simul tamen & à plurimis iam olim pro Canonicis habitæ, & tandem communiter ab Ecclesia receptæ sunt, ut speciatim de Epistola Iacobi & Iudæ testatur idem Eusebius lib. 2. hist. cap. 23. cum ait: Nos tamen scimus, etiam istas cum cæteris ab omnibus pene Ecclesijs recipi. Et Nicephorus lib. 3. de omnibus istis dubijs ait; Ecclesiam iam dudum illas pro legitimis & testamentarijs recepisse. Quæ uero à Sectarijs in contrarium obijciuntur, accurate dissoluntur à Bellarmino lib. 1. de V. Dei & à Iacobo Gretsero in defensione eiusdem tom. 1.

56 ASSERTIO III. Etsi non plane improbabile sit, quod quidam dicunt, posse Ecclesiam etiam unum librum aliquem de nouo in Canonem recipere, non quidem scribendo denuo librum sacrum; aut aliquem, qui iam olim omnium suffragijs ut adulterinus & profanus fuerit reiectus; sed alium quempiam iam olim scriptum proponendo & declarando ut sacrum, qui & in magna pridem auctoritate fuerit, neque tamen citra controuersiam ab omnibus pro sacro agnitus sit: qualis fortassis uideri potest siue liber Hermetis (discipuli Pauli) qui Pastor dicitur, qui à multis Patribus Clemente, Irenæo, Origene, Athanasio, Eusebio, Hieronymo diligenter citatur & commendatur: siue Constitutiones Apostolicæ, à Clemente editæ, & tertius Machabæorum, de quibus in Canone 83. Apostolorum fit mentio: siue tertius Esdræ, & Psalmus 151, quos in Canone ponit Athanasius; itẽ Canones Apostolorum, quos in Canone collocat Cyrillus Hierosolymitanus locis cit. & Damascenus l. 4. fid. c. 18. contrariũ tamẽ uidetur 57 uerius. Prior pars assertionis colligitur tum ex auctoritate scriptorum quos citauimus, tum quia nusquam constat, hos libros omnes, quos retulimus, ab Ecclesia positũ fuisse reiectos, tanquam indignos canone, esto nonnulli habiti & dicti sint apocryphi, quasi negatiue, hoc est, non exploratę auctoritatis, & fortassis etiam quibusdam in locis ab hereticis deprauati. Posterior pars probatur ex eo, quod neque ad hoc sufficientia ueterum testimonia suppetunt; neque usus aut sensus præsentis Ecclesiæ in eam partem inclinat, ut merito existimemus, fieri posse, ut ea quandoque pro canonicis habeantur & recipiantur; quando præsertim dum nonnulli à Gelasio can. sancta Romana dist. 15. & ab alijs dist. 16. inter apocrypha numerantur, aliquam etiam erroris suspitionem contraxisse uidentur. De qua re uideri potest etiam Baronius tom. 1. Anno Christi

102. & Stapletonus in Relect. controuer. 5. q. 3.

